tief aanwezig, is de consciëntie vrij, en bestaat er, na biddend overleg tusschen man en vrouw volkomen eenstemmigheid, — dan gelooven we, dat onthouding voor een wijle geoorloofd kan zijn. Niet op grond van de overeenkomst van man en vrouw, maar op grond van de uitspraken der Schrift. Alle goede gave — zóó toch is de gedachte der Schrift — mag men laten staan, indien het noodig is, om het grootere, geestelijke motief te dienen.

Bovendien is het aanwenden van de drift tot voortplanting niet onder alle omstandigheden absoluut geboden. Het is geen zonde, wanneer iemand meent ongetrouwd te moeten blijven. Het zou wél zonde zijn, wanneer het coelibaat gepropageerd werd als de christelijke levenshouding, maar het is geen zonde, wanneer iemand zelf meent, ongehuwd te moeten leven. In Gods Woord is meer dan éénmaal onder bizondere omstandigheden de onthouding geboden — en al is bij dat laatste gebod zeer veel, dat schaduwachtige beduiding heeft, toch is daarmee gezegd, dat van het aanwezig zijn van de gave, van de mogelijkheid om saam te komen, nimmer grond mag worden gemaakt, om te zeggen: nu moet het ook, onder alle omstandigheden.

Uit het gezegde zal evenwel duidelijk zijn, dat de gevallen, waarin onthouding geoorloofd is, tenzij dan dat de casus van zwakheid of ziekte aanwezig is, tot het uiterste beperkt zijn. Nooit mag het motief zijn: we willen geen groot gezin hebben; nimmer mag het gaan omdat „de spoeling wat dun wordt"; nimmer mogen de „lasten" de overweging bieden. In dergelijke gevallen is er ook zooiets als vertrouwen op onzen getrouwen God en Vader. Het getuigt van een groote armoede in ons christelijk leven, dat men zoo weinig den toon vernemt van dat blijde geloofsvertrouwen, waarmee sommige ouders vol vreugde de geboorte van hun tiende of twaalfde kind verwachten.

En om uit geestelijke overwegingen tot onthouding te besluiten, moet men zelf geestelijk zeer hoog staan. Maar dát moet dan ook aan ieders consciëntie worden overgelaten. Zeker, deze geestelijke motieven kunnen aanwezig zijn. Wanneer iemand, zooals hij, die mij raad vroeg, meent (en zijn vrouw is van eenzelfde gevoelen) dat hun leven zich teveel concentreert om dingen, die de geboorte van vele kinderen ten gevolge hebben, maar die hen sterk in beslag nemen, zoodat het geestelijk leven er onder lijdt — dan meenen we te mogen zeggen: zeg dit alles aan uw God, en onderzoek Uzelf, of (een wijle) onthouding geboden kan zijn. In deze en dergelijke gevallen zal het schier reeds vanzelf spreken, dat het eenige middel om in te grijpen, onthouding is. Immers alle andere middelen zouden erger zijn dan de kwaal zelve.

En tenslotte, vergeten we niet den grooten zegen, dien God gemeenlijk in en aan groote gezinnen geeft.

Ook voor het groote gezin is onze God een Waarmaker van Zijn Woord.

J. WATERINK.

UIT DE SCHRIFT.

Raadselen.

En Mozes hoedde de kudde van Jethro . . .
Exodus 3:1.

Het raadsel van Midians woestijn is het raadsel van een God, die Zijn eigen werk afbreekt.

Waarom heeft de Heere Mozes als kind van den dood gered, — en doet Hij nu zijn leven in nietigheid ondergaan?

Waarom hem laten onderrichten in al de wijsheid der Egyptenaren, — en nu met zijne kennis hem achter de schapen gezet?

Waarom hem machtig doen zijn in woorden en werken, — en nu zoo simpel bedrijf hem gegeven?

Dit raadsel heeft Mozes benauwd, en de ruimte van Midian is hem somtijds te eng geweest.

God roeit uit wat Hijzelf heeft geplant. Hij had Mozes geroepen, en deze had zich mogen geven; en nu handelt God in tegenspraak met Zichzelven. En dat gaat zoo het eene tiental jaren na het andere; straks is Mozes tachtig jaar; hoe kan hij anders denken, dan dat dit nu zijn leven zal zijn? Wat moet deze mensch van zijn God denken? — een God, die in de tweede veertig jaren grondig uitwischt wat Hij in de eerste veertig zoo duidelijk geschreven had; een God, die aanvangt met den redder Zijns volks te kweeken, die met eigen hand hem schenkt en opleidt, hem roept en genade geeft om die roeping te volgen, — en die hem dán opneemt, en hem met zijne kennis en gaven, met zijne roeping en keuze wegwerpt in de woestijn, achter het vee . . . .

Het is het raadsel van een God, die Zijn eigen werk afbreekt.

* * *

O, zagen we maar altijd, dat de Heere óns werk afbrak; dat Hij het kwade afbrak; het schadelijke.

Was ons oog maar open voor het rechtmatige in Gods handelingen, zoodat we konden zeggen: „God doet mij pijn, véél pijn, door mij alzus te slaan; maar hoe wijs van Hem, dat Hij mij dit ontneemt, en mij dáárin tegenkomt".

Doch als God dan afbreekt, niet wat wij, maar wat Hij zélf gebouwd heeft . . . .

Als Hij ons een lief kindje geeft, van Hem gebeden, en van Hem in juhel erkend, — en Hij neemt het dan na luttel levenstijd weer weg;

Als Hij ons een zoon, eene dochter, tot bloei laat opwassen, met schoone toekomst, en die op hun plaats ten zegen zouden zijn, — en Hij laat dan al dien bloei versterven;

Als God ons zélf tot plannen drijft, goede plannen, die wij Hem voorlegden, en op welke Hij kennelijk Zijne gunst gaf, — en Hij slaat die plannen dan tot scherven.

Als de Heere eerst Paulus naar Macedonië roept, — en deze is nauwelijks aangekomen of hij zit in de gevangenis;

Als wij heilig hunkerend gemaakt zijn om op te gaan naar Gods Huis, en te arbeiden in Zijn Koninkrijk, — en we worden dan gebonden aan den ziekenstoel;

Als de Heere ons bracht op den weg des levens, en aanvankelijk met vreugde ons deed voortwandelen, — en Hij gaat dan Zijn aangezicht verbergen, en ons in donkerheid zetten;

Als Hij aan Abraham Kanaän belooft, — en hem dan slechts eene grafstede ten eigendom geeft;

Als Hij hem éérst Izak schenkt, — en dán zegt: Offer mij uwen zoon, dien gij liefhebt;

Als . . . . maar het komt alles hierop neer: als God Zijn eigen werk afbreekt.

Dan ligt voor den Christen de pijn niet alleen hierin, dat hij geslagen wordt en de Heere hem tegenkomt; maar het bangste is, dat hij niet meer weet wat hij aan zijn God heeft. „Waar is God, op Wien gij bouwdet, en aan Wien g'uw zaak vertrouwdet?"

Het snijdenst is niet de pijn aan vleesch en bloed, doch de zielepijn over het raadsel waarvoor hij geplaatst wordt: een God, die uitrukt wat Hijzelf heeft geplant.

Het is den Christen beter een toornend God te hebben, dan geen God.

* * *

En toch gaat het in dit raadsel juist, om te weten wát we aan onzen God hebben.

Mozes heeft het ondervonden.

Het is heerlijk op te zien tot een zegenenden God.

Het is schóóner te blijven betrouwen op een God, die slaat.

Maar het rijkst is zich aan een God te klemmen, die met ons in raadselen wandelt.

Dát heeft Mozes moeten leeren. Zijn geloof is geoefend om den Heere vast te houden op hope tegen hope. In die veertig jaren heeft hij door de raadselen heen gegrepen naar den Heere, en, hoewel alles hem drong tot opgeven, heeft hij niet losgelaten. Juist doordat God Zijn eigen werk voor Mozes verdonkerde, en als in den dood wierp, — daardoor bleef voor hem niets dan God, en God alléén over, en werd zijn geloofsgreep naar dien God geoefend en gesterkt.

En toen — bij het braambosch — toen heeft Mozes beter geweten wat hij aan zijn God had, dan hij het wist vóór veertig jaren.

En toen kwam mét God ook Zijn werk weer terug; toen kwam dat verbroken werk terug, — maar vernieuwd, in herboren gestalte.

Gods werk keert altijd weer.

Het wordt wel eens verdonkerd, en in den dood geworpen. En de Heere doet dat, opdat we niets overhouden dan Hemzélven-alléén; opdat, door alle raadselen heen, onze greep aan Hem vasthoude; opdat we aan Hem-alléén genoeg hebben. God wil de zijnen leeren aan Hemzélven genoeg te hebben; daarom doet Hij Zijn werk en gaven soms wegzinken.

Maar zoo wij worstelend en biddend Hem mogen vasthouden, — dan keert mét Hem ook Zijn werk weer terug; het rijst in herboren glans uit den dood op. En bij ons braambosch leeren wij onzen God kennen als de Getrouwe; „Ik zal zijn, die Ik zijn zal".

U. v. A.

KERKELIJK LEVEN.

Een Ethische Dogmatiek.

IX.

In deze reeks wordt besproken de „Christelijke Dogmatiek" door Dr J. Riemens Jr, uitgegeven bij G. F. Callenbach te Nijkerk 1924. Het verdient waardeering, dat Dr Riemens zich gewaagd heeft aan een Ethische Dogmatiek. Hij stelt zelf zijn werk eenigszins antithetisch tegenover de Gereformeerde Dogmatiek van Bavinck e.a.

Evenzeer moet 't als een schrede voorwaarts beschouwd, dat hij het christendom niet laat opgaan in impressies of nevelige gevoelsindrukken, maar dat het volgens hem ook biedt een geheel van levens- en wereldbeschouwing. Hij wil alzoo ook aan het denken een vooraanstaande plaats geven.

Dr Riemens' dogmatiek draagt geen confessioneel karakter. Hij wil teruggaan op de leerformaties van alle christelijke kerken en die dan vergelijken met „de vrije organische ontplooiing der Christelijke geloofswaarheid . . . in den loop der tijden". De beslissing ligt hier alzoo bij den vergelijker, is dus subjektief. Ook schept Dr R. naast de dogmatiek en ethiek een elpidologie (leer van de hoop), waardoor de eschatologie (leer van de laatste dingen) buiten de dogmatiek wordt gesloten.

Voorts erkent hij in zeker opzicht het normatief karakter der Heilige Schrift, maar over de onfeilbaarheid der Schrift zwijgt hij. Hij acht geloovige Schriftcritiek geoorloofd en neemt in dit verband de onderscheiding tusschen Kanonieke en deutero-Kanonieke boeken voor zijn rekening. Hij belijdt de absoluutheid van het Christendom, maar laat tevens de mogelijkheid open, dat heidenen zalig worden.

De leer van God, door Dr Riemens naar waarheid een lied genoemd, blijkt hij hem echter te zijn een lied, getokkeld op één snaar, de snaar van het ethische. Daarom beschouwt hij de „Drievuldigheid" en de „Deugden" Gods slechts als ethische relaties van God tot het schepsel. Daarom kent hij b.v. alleen een Openbarings-Drieëenheid en geen Zijns-Drieëenheid. Inzoover maakt Hij God afhankelijk van de schepping.

Hij erkent de schepping, maar laat de mogelijkheid open, dat de schepping eeuwig is en dat de evolutieleer gelijk heeft, al verzwijgt hij het niet, dat laatstgenoemde theorie haar voornaamste stellingen nog niet heeft kunnen bewijzen en al acht hij het op een bepaald punt onwaarschijnlijk, dat zij het bewijs zou kunnen leveren.

Het is niet duidelijk, waarin Dr Riemens den oorsprong van de menschelijke zonde eigenlijk zoekt. Nu eens zegt hij, dat zij opkomt uit de bestaansdrift, uit den drang tot zelfhandhaving en dan weer gebruikt hij woorden, welke een bestrijding daarvan schijnen in te houden. Volgens hem kan bij „profetische", symbolische uitlegging Gen. 1 tot 3 zóó worden verstaan, dat de evolutie-theorie daarmee te vereenigen is, al neemt hij vooralsnog die theorie niet voor zijn rekening. Hij spreekt liever van „erfzondigheid" dan van „erfzonde" en de realiteit van de „erfschuld" wordt door hem ontkend.

Het is niet gemakkelijk na te gaan wat Dr R. denkt van den Christus. In elk geval wil hij, dat met vroegere terminologieën zal gebroken worden.

Vooral betreft het bezwaar van Dr Riemens de oude formule, dat Christus één is in Persoon, maar twee in naturen. Hij noemt dat begrippenspel. Hij kan zich niet vereenigen met prof. Bavinck, waar deze schrijft: „het eeuwige Woord, de Logos, de Christus neemt zijnde in Goddelijke natuur, eene onpersoonlijke menschelijke natuur; maar dan toch een echt menschelijke natuur." En hij vraagt: gaat het aan, van een onpersoonlijke natuur te spreken; en gaat het aan te spreken van eene Goddelijke natuur? (bl. 73).

Hier speelt echter het nieuwere wijsgeerige begrip van „persoonlijkheid" den auteur parten. Hij wil dat toepassen op de traditioneele formuleering. En dan ontstaat er natuurlijk verwarring. Maar is het zijn plicht niet als dogmaticus te vragen wat men er eertijds onder verstond? Behoort hij op die manier de termen niet in onderling verband te zetten?

Dan herhaalt hij het eeuwenoude bezwaar tegen het woord „natuur" in verband met God. Hij houdt zich streng aan de etymologische afleiding. En dan dient toegegeven: natuur komt van „nasci", geboren worden. Het drukt een ontstaan, een worden uit. En een worden mag in God niet ondersteld. Maar hebben de oude theologen niet uit den treure gewaarschuwd, dat aan de etymologische beteekenis niet mocht worden vast gehouden? Gebruiken ook wij geen namen en woorden in een zin, die met de oorspronkelijke afleiding niets gemeen heeft en passen we daarop niet toe: verba valent usu, d.i. het spraakgebruik bepaalt den zin der woorden? Onze taal laat het nu eenmaal niet toe adaequaat, volkomen, over God te spreken. Het blijft altijd gebrekkig. De theologie van alle vroegere eeuwen heeft vastgesteld: bij de „natuur" Gods mag in geen geval aan een worden worden gedacht. Maar wanneer Dr Riemens hiermee geen vrede heeft, dan mag hij met zijn kritiek niet bij de dogmatische terminologie halt houden, doch dan moet hij die ook uitbrengen op de woorden der Schrift zelf. In 2 Petr. 1:4 toch leest men van theias physeos, d.i. der Goddelijke natuur. Zoo wordt het dan trouwens ook weergegeven zoowel door de Leidsche vertaling als door de Statenvertaling. Dr Riemens bezwaar raakt dus in laatster instantie de Schrift.

We nemen aan, dat hij dat niet wil. Maar dan blijkt ook, hoe totaal ongegrond zijn kritiek is.

Dat afwijken van de vroegere terminologie in deze brengt mee, dat Dr Riemens valt in de dwalingen, waartegen die terminologie juist een dam opwierp.

Zoo doet Dr Riemens zich hier kennen als een aanhanger van het subordinatianisme, d.i. van de leer, dat de Eéne Persoon in de Heilige Drieëenheid meer is dan de ander (bl. 76, 77). Daar moest hij ook wel toe komen, omdat hij, gelijk we vroeger uiteenzetten, de Drieëenheid alleen als Openbarings-Drieëenheid opvat. Om ons te verlossen heeft de Zoon Zich vrijwillig aan den Vader onderworpen. Men denke aan het: „Zie, Ik kom om Uw wil te doen." Maar in Zichzelf staat Hij niet in ondergeschikte positie tot den Vader.

Hieruit merkt men, hoe ook bij Dr Riemens de eene dwaling de andere na zich sleept. En dat wordt ook nog in iets anders openbaar.

Dr Riemens noemt Christus wel de éénige Zoon Gods, en hij licht er de toelichting aan voorafgaan: „Als Zoon staat Jezus, krachtens zijn bewustzijn, in een andere, meer intieme verhouding tot den Vader dan alle andere menschen" (bl. 76), maar vele moderne